

**ELTE BTK Művészetelméleti és Médiakutatási
Intézet**

Esztétika BA sillabusz

a felvehető előadások és szemináriumok ismertetője
irodalomjegyzékkel

Az előadások és szemináriumok végleges helyét és idejét a
Neptun tartalmazza

2019-2020 - 2. félév

BBN-ESZ-101.02 Bacsó Béla: Bevezetés az esztétikába
Arisztotelész értelmezések előadás
Időpont: csütörtök 10:45-12:15 MUK 34

Arisztotelész műveinek jelentőségét aligha kell külön kiemelni, azonban hogy műve milyen jelentősen meghatározta az európai *esztétikai gondolkodást*, aligha kell külön hangsúlyoznunk. Értelmezései között kiemelkedik az egzisztenciafilozófia és hermeneutika huszadik századi kezdete, ez talán kevésbé ismert. Itt mindenekelőtt Heidegger korai Arisztotelész olvasatai (*Rétorika, Nikomakhoszi etika stb.*) döntőek. (Heidegger Gesamtausgabe 18. kötet és 22. kötet).

Az olvasatok olyan felismerésekre vezettek, hogy maga az *aisztheszisz*, nem *receptív*, hanem "magában növekvő" jellege folytán állandóan képi és újraképi a *tudást*, s egyben változó viszonylatok közt engedi kimondani (*logosz*) az így felismertet. A modernkori esztétikai megértés legnagyobb problémáját éppen ez jelenti, *mit ismerünk fel így és nem másként* (Gadamer) és ez egyben minden esztétikai-hermeneutikai kérdés magva.

A *Poétika* bemutatását olyan művekhez kapcsolom, amelyek *után* Arisztotelész nem véletlenül fogott hozzá a poétikai elvek rögzítéséhez, Eric Voegelin joggal jegyezte meg *A polisz világa – mítosztól a filozófiához* című könyvében (*Order and History* Vol. II. 1987.), hogy *a tragédia fejlődése Aiszkülosztól Euripidészig reprezentatív kifejezése Athén politikai hanyatlásának*. Vagy egy későbbi kiváló történész Ch. Meier (*A görög tragédia politikai művészete* 1988.) megállapítása szerint a görög néző a művekben éppen azt nyerte el, amire ennek a politikai kultúrának szüksége volt – *egy távolságot a mindennapoktól*. Ezért olyan görög tragédiákhoz is kapcsolódom, amelyek megmutatják a görög tragédia és a politikai/közös világ viszonyait.

A félév során a kezdeti fogalmi tájékozódást Heidegger említett (és más) előadásaiból is vesszük, mindenkor megnézve Arisztotelész adott művének szövegkontextusát, ugyanakkor olyan jelentős elméletírók műveit is használjuk a *Poétika* értelmezéséhez, mint K. von Fritz, Kommerell, Pohlenz, Schadewaldt, Ricoeur, Welsch stb.

Vizsga szóbeli beszámoló az előadások és olvasott művek alapján történik.

Olvasni a vizsgára:

Arisztotelész – *Poétika* ford. Ritoók Zs. PannonKlett 1997.

Arisztotelész – *Nikomakhoszi Ethika* VI. könyv ford. Szabó M. Magyar Helikon 1971.

Arisztotelész – *Rétorika* II. könyv ford. Adamik T. Gondolat 1982.

S. Halliwell – Cselekmény és jellem, valamint R. Janko – A katharisztól az arisztotelészi középig in. *Helikon* 2002/1-2.

Aiszkülosz – *Perzsák* in. Drámái Magyar Helikon 1971.

Szophoklész – *Antigoné* in. Drámái Európa kiadó 1979.

Euripidész – *Bakkhánsnők* Európa kiadó é.n.

Két dráma ismerete kötelező!

Továbbolvasóknak javasolt:

H.-G. Gadamer két görög tárgyú műve *A filozófia kezdete* kötetben Osiris-Gond 2000.

BBN-ESZ-201.04 Somlyó Bálint: Bevezetés a műértelmezésbe:

Barthes, Blanchot, Foucault gyakorlat

Időpont: hétfő, 16:00-17:30, MUK 40.

A kurzus célja alapvető szövegelemző készségek kifejlesztése. A félév során a 20. századi francia gondolkodás néhány meghatározó alakjának műértelmezéssel kapcsolatos szövegeiből válogatunk, középpontban a szerző és az írás kérdéseivel. Szemináriumi formában, a szövegértelmezésre koncentrálna, kettős értelemben is: a szövegeink is az értelmezés problémáiról szólnak majd, az órák pedig ezeknek az értelmezésről szóló szövegeknek az értelmezéséről. Véglegesen az órán döntünk majd a szövegekről, de biztosan benne lesz Barthes-tól *A szöveg öröme* és *A szerző halála*, Foucault-tól a *Mi a szerző*, Blanchot-tól fejezetek *Az irodalmi térből*.

Jegyet szemináriumi dolgozattal lehet szerezni, aktív órai munka a jegyszerzés előfeltétele.

**BBN-ESZ-201.06 Pintér Tibor: Bevezetés a műértelmezésbe
Közelítések: műértelmezési gyakorlatok gyakorlat**

Időpont: kedd 16:00-17:30 MUK 39.

A szemináriumon minden alkalommal a hallgatóság soraiból valaki ajánl egy művet, amelyről a következő órán rövid referátumot tart, majd közösen megbeszéljük az adott alkotást.

BBN-ESZ-202.01, BBN-FLM-403.117 Bartha Judit:

Magyar nyelvű szakszövegolvasás:

Humorelméletek gyakorlat

Időpont: kedd 10:45-12:15 MUK 42.

A félév során olyan 20. századi elméleti szövegeket olvasunk, amelyek a humor és a nevetés kérdését próbálják különböző nézőpontokból, olykor egymással is vitatkozva megvilágítani. Paul de Man „ironológia”-ja a német romantikus filozófiában keresi eredőjét, s annak dekonstrukciójaként értelmezi magát. Bahtyin „karnevalizáció”-ja a humort a menipposzi szatírákig vezeti vissza, elválasztva azt a német romantikusok számára mintául szolgáló szókratészi dialógusoktól. A karneválban rejlő össznépi nevetés pozitív, életigenlő erejének hangsúlyozása ugyanakkor szembemegy a Bergson által megfogalmazott negatív elvvel is, amely a nevetés okát az élőben rejlő élettelen mechanizmusokban találja meg. Ritter szintén a bergsoni észelvű magyarázatok egyoldalúságát veszi célba, amikor a komikumot kettős mozgásként mutatja be a rendellenes kinyilvánító ész határán. Plessner pedig, kitágítva a vizsgálati mezőt a filozófiai antropológia területére, a sírás és a nevetés közös gyökereit kutatva azokra az ösztönös reakciókra irányítja a figyelmet, amelyekkel az ember az őt hatalmába kerítő külső provokációkra válaszol.

A teljesítés feltétele: írásbeli vizsga vagy szemináriumi dolgozat.

BBN-ESZ-203 Seregi Tamás:
Idegen nyelvű szakszövegolvasás gyakorlat
Időpont: csütörtök 9:00-10:30 MUK 40.

BBN-ESZ-204 Hajnal Márton:
Kritikaírás gyakorlat
Időpont: hétfő 17:45-19:15 MUK 39.

BBN-ESZ-212.01 Bárány István:
Művészetelmélet-történet 1. gyakorlat
Időpont: péntek 10:30-12:00 MUK 251.

A művészetelmélet-történet I. szeminárium a művészetelmélet-történet előadássorozat áttekintését egészíti ki. Az óra célja egy-egy jelentős mű részletes elemzése, feldolgozása.

BBN-ESZ-251.16 Somlyó Bálint: Goethe: Vonzások és választások előadás
Időpont: kedd 12:30-14:00 MUK 40.

BBN-ESZ-261:30 Bartha Judit: E. T. A. Hoffmann elbeszélései
gyakorlat
Időpont: szerda 9:00-10:30, MUK 42.

A szeminárium a német kora romantika kulcsfontosságú fogalmait és azok továbbörökítésének lehetőségét vizsgálja E. T. A. Hoffmann elbeszéléseiben. Az elemzések fókuszában a romantikus dualizmus problémája áll. Ebben a vonatkozásban merül fel Hoffmann ismert művei alapján: a pszeudonim szerzőség és a hasadt identitás kérdése, az abszolútum és a fragmentum viszonya, a fantasztikus művészi és a hétköznapi filiszteusi létforma, az égi költészet, zene, szerelem és a földi realitás kibékíthetetlennek tűnő ellentéte, az idillikus mesevilág és a kísérteties szorongás problémája, a szélsőségek retorikai és teoretikus kielevezése az iróniában és feloldási kísérlete a humorban.

BBN-ESZ-261:39 Károlyi Csaba: Kritikaírás
gyakorlat
Időpont: kedd 14:15-15:45 MUK 40.

A kurzus célja: ismerkedés a napi és hetilapokba való rövid könyvkritikák írásával. A recenziók írását csak a gyakorlatban lehet megtanulni, ezért az órákat a következő rend szerint képelem el: az első alkalommal megadok kb. 10-15 mostanában megjelent könyvet (főleg kortárs magyar szépirodalmi köteteket), ezek

közül minden résztvevőnek választania kell egyet, és 3-4 flekkes (max. 6000 karakteres) bírálatot kell írnia róla. Az órák az elkészült szövegek megbeszélésére épülnek, lehetőleg úgy, hogy egy alkalommal két, ugyanarról a témáról szóló kritikát beszélünk meg.

BBN-ESZ-261:79 Nemes Z. Márió: Poszthumanizmus és a szuperhős-mitológia

gyakorlat

Időpont: szerda 12:30-14:00 MUK 251.

A kurzuson a populáris kultúrában megképződő hőskonceptiókkal, ezen belül a szuperhősmítoszával és antropológiájával foglalkozunk. Ennek során előtérbe kerülnek majd a magaskultúra és a regényirodalom hősértelmezései is, vagyis megpróbáljuk a témát egy tágabb kultúratörténeti keretben (is) tárgyalni. A kérdésfelvetés antropológiai vetülete azért fontos, mert a (szuper)hős mindig egy adott emberkép és emberfogalom mentén konstruálódik, megszületése és formálódása egy antropológiai válságra adott kulturális reakciónak tekinthető. Kortárs összefüggésben ezért lesz releváns a poszthumanizmus elmélete, mely az emberen túli és a nem-emberi spekulatív vizsgálatának virulens diskurzusa. A kurzus a téma médiaantropológiai dimenzióját is megpróbálja érinteni, hiszen a szuperhős motívum legfontosabb közvetítője korunkban a digitális mozi. A szuperhősfilmek ezért a digitális kultúra és a poszthumanizmus kapcsolatáról is képesek számot adni, hiszen a filmképen megjelenített hősöknek legtöbbször nincsen márvalóságos referenciája, vagyis emberen túli esztétikájukat mediális megelőzőttségük artikulálja.

BBN-ESZ-261:81 László Laura Csenge: Italo Calvino és a posztmodern gyakorlat

Időpont: szerda 12:30-14:00 MUK 42.

BBN-ESZ-261:82 Horváth Ágnes: Csehov-Beckett gyakorlat

Időpont: szerda 10:45-12:15 MUK 42.

BBN-ESZ-271.19 Bacsó Béla: Képelmélet előadás

Időpont: kedd 12:30-14:00 MUK 40.

Boehm a *kép logikájáról* beszél, Bredekamp *kép-aktusról*, azaz mintha a képi és nyelvelméleti értelmezések közelítéséről lenne szó. Ez olyan szempont a mai művészetelméletben, ami nem riad vissza attól, hogy kép és szó, kép és nyelvi kifejezettség, akár *szimbolikus* (Warburg, Panofsky), akár *intencionális* megvalósulásával (Baxandall) számot vessen. Bredekamp könyve adja a kiindulást, amelyben a *séma*-karakterről, *szubsztitúcióról* és végül *intrinzikus* hatóerőről beszél a képi formálás során. Nem előzmények nélküli ez, hiszen részben a *nyelv védelmében* is szót emel azzal, hogy Austin és részben Searle *nyelvaktus* (Speech Act) elmélete felől keres támogatást. Megismerkedünk Belting alapvető kép-elméleti könyvével, amely a *Faces* címet viseli.

Ezen az előadásorozaton olyan problémákkal kívánok foglalkozni, amelyek a képi ábrázolás, a reprezentáció kérdésköréhez kapcsolódnak és ettől elválaszthatatlanul a kép-értés

hermeneutikai-művészettörténeti hagyományára is visszatekintünk (Wölfflin *képek magyarázata*, vagy Bächtmann *hermeneutikai* elmélete)

Olvasandó:

H. Belting – *A hiteles kép* ford. Hidas Z. Atlantisz 2009.

H. Belting – *Faces*. ford. Horváth K. Atlantisz 2018.

G. Boehm – Látás in. *Vulgo* 2000. Február II.évf. 1-2. Szám

H.-G. Gadamer – A kép és a szó művészete in. *Kép – fenomén – valóság* szerk. Bacsó B. Kijarat kiadó 1997.

O. Bächtmann – Bevezetés a művészettörténeti hermeneutikába ford. Rényi, Bacsó Corvina 1990.

(vizsgabeszámoló ezeknek, a műveknek az ismeretét igényli)

BBN-ESZ-271.20 Pintér Tibor: A fonográftól a streamelésig: a hangfelvétel története

előadás

Időpont: csütörtök 12:30-14:00 MUK 34.

BBN-ESZ-281 Bartha Judit: Kínaidoboz-világok előadás

Időpont: szerda 10:45-12:15 MUK 40.

BBN-ESZ-281.21 Pintér Tibor: A zene társadalomtörténete

előadás

Időpont: kedd 10:45-12:15 MUK 39.

BBN-ESZ-281.24 Nemes Z. Márió: A kegyetlenség esztétikája

előadás

Időpont: szerda 16:00-17:30, MUK 251.

A kegyetlenség fogalma idegennek tűnik a humanista esztétikák emancipatorikus rendszereitől, noha, ahogy arra Michel Foucault rávilágít, Kant és Sade márki ugyanannak szellemi térnek voltak az – egymást feltételező – antipólusai. A kurzus során olyan esztétikai elméleteket és művészeti alkotásokat vizsgálunk, melyek elvetik az északessége által önmagát tökéletesítő Ember eszményi vízióját, és a condito humana animális, éjszakai és átlátszatlan területére engednek bepillantást. Ennek során a kegyetlenség alapvető esztétikai minőséggé lép elő, melyet ugyanakkor nem szabad az erőszakkal azonosítani, hiszen inkább az érzéki felforgatás kultúrkritikai gyakorlatairól lesz szó. A kurzus tehát a világ érzéki feltárásában azonosítja a művészet egyik lehetséges funkcióját, de ez a feltárás nem feltétlenül jelentéseket, hanem inkább jelenlétet termel, hiszen a testben-való-lét vitális tapasztalatát próbálja megerősíteni a kultúra dematerializáló hatásával szemben.

BBN-ESZ-402.53 Sajó Sándor: Adottság, gondolkodás, művészet
gyakorlat

Időpont: szerda 9:00-10:30 MUK 251.

Mit jelent az, hogy valami "adott"? Mi az, ami kitüntetett jelentőséget ad annak, ami adott: az, hogy ez biztos és kétségbevonhatatlan, hogy ez nem "szubjektív", hanem "objektív"? De mit jelent az "objektivitás"? Ha a filozófia a tapasztalat egészéről próbál számot adni, akkor eltekinthet-e attól, ami a fenti értelemben aligha közvetlenül adott és objektív, mégis úgy tűnik, meghatározó szerepet játszik? Milyen szerep juthat a művészetnek, amennyiben reprezentációnak/mimézisnek tekintjük?

Olvasmányok

Freud (1999): „Az álomtan revíziója”. In *Újabb előadások a lélekelemzésről*. Ford. Dr. Lengyel József. Budapest: Filum, 13-37.

Freud (1997): „Gyász és melankólia”. In *Ösztönök és ösztönsorsok. Metapszichológiai írások*. Ford. Berényi Gábor és mások. Budapest: Filum, 129-143.

Friedländer, Saul (1992). „Introduction”. In Saul Friedländer ed.: *Probing the Limits of Representation: Nazism and the „Final Solution”*, 1-22.

White, Hayden (1992). „Emplotment and the Problem of Truth”. In Saul Friedländer ed.: *Probing the Limits of Representation: Nazism and the „Final Solution”*, 37-53.

Ginzburg, Carlo (2012): „Just One Witness: The Extermination of the Jews and the Principle of Reality”. In Saul Friedländer ed.: *Probing the Limits of Representation: Nazism and the „Final Solution”*, 82-97.

Ricoeur, Paul (1999): „A hármas mimézis”. In *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*. Ford. Angyalosi Gergely, Bogárdi Szabó István, Jeney Éva, Lőrinszky Ildikó, Miss Zoltán, Vajda András. Budapest: Osiris, 255-309.

Ricoeur, Paul (1998): „A szöveg és az olvasó világa”. In *Narratívák 2. Történet és fikció*. Ford. Martonyi Éva, Budapest: Kijárat, 9-43.

Ricoeur, Paul (1999): „A történelem és a fikció kereszteződése”. In *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*. Ford. Angyalosi Gergely, Bogárdi Szabó István, Jeney Éva, Lőrinszky Ildikó, Miss Zoltán, Vajda András. Budapest: Osiris, 353-373.

Auerbach, Erich (1985): „Odüsszeusz sebe”; a szöveg a következő könyv első fejezete: Auerbach, Erich. *Mimézis*. Ford. Kardos Péter. Budapest: Gondolat, 5-26.

Bernays, Edward L: *Propaganda*, részlet a következő könyvből: Bernays, Edward L. (1928): *Propaganda*. New York: Horace Liveright, 9-32.

Lytard: „A fenséges és az avantgárd”, *Enigma* 1995/2, 49-61.

Hegel: „Az érzéki bizonyosság...” (*A szellem fenomenológiája* első fejezete)

A jegyet az órai munka és a félév végén készítendő szemináriumi dolgozat határozza meg.